

بررسی وضعیت فقر در مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد

سید فرخ افتخاری، آیتاله کرمی و مهدی نوری¹

تاریخ پذیرش: 1391/8/5

تاریخ دریافت: 1390/12/25

چکیده

هدف این مطالعه بررسی وضعیت فقر در مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد بوده است. مورد نیاز در این مناطق با پرسش محاسبه گردید. فقر غیرغذایی و خط فقر کل، سرانه، شکاف و شدت فقر در این مناطق تعیین شد. یافته تحقیق نشان داد که حدود 32 های این بررسی زیر خط فقر قرار دارند. نتایج نشان داد که تفاوت معنی داری میان دو گروه تنگ دست و غیر دست در تعیین کننده خدمات درمانی و تسهیلات، مالکان تراکتور، خانه، کشی، گاز، کشی، حمام و آشپزخانه، نسبت افراد ی خانوار، رفاه و سرمایه‌ی اجتماعی وجود دارد. با توجه به نتایج این بررسی، پیشنهاد می‌گردد که زمینه ال در مناطق روستایی فراهم گردد یی که باعث افزایش تعداد افراد دارای درآمد در خانوارها و کاهش فقر گردد.

JEL: I32

های کلیدی: خط فقر، مناطق روستایی، کهگیلویه و بویراحمد

¹ ترتیب دانشجوی کارشناسی ارشد و استادیاران گروه مدیریت توسعه روستایی دانشگاه یاسوج
Email: aiatkarami@yahoo.com

ترین و ملموس‌ترین سطح یعنی تخریب و تضعیف ج

می‌دهد و تا بالاترین سطح، تکامل بشر را با تهدید جدی روبه

عمیقی فراخوانده است. بی است که با عمر تاریخ زندگی انسان، قرین بوده و در هر

زمان به شیوه‌یی با آن برخورد شده است. با آغاز صنعتی شدن، به‌ویژه پس از پایان جنگ

جهانی دوم، این پدیده () افکار جوامع بشری را به‌ویژه کشورهای در حال توسعه به خود

مشغول کرده است. این جوامع، هر یک با توجه به سطح توسعه یافتگی به حل این معضل

بردهایی چون رشد اقتصادی، رشد هم

شرایط زندگی مردم کشورشان برآمدند. با این‌حالف تاثیرهای توزیعی این راه

پرشماری از مردم این کشورها را برخوردار ساخت، و در حاشیه قرار گرفتن بیش

این راه‌برد، گسترش پدیده . 1980 نیز با سیاست

یل، این مساله بیش‌تر فراموش شد، تا جایی که بانک جهانی این دهه را «

ی تهی « نامید. نتیجه‌ی این راه‌بردها بر اساس برآورد بانک جهانی در سال 1990

وجود بیش از 1/1 میلیارد انسان تنگ‌دست در این کشورها بوده است. از این رو، برای حل

این معضل، 1990 « یا دهه‌ی تغییر راه

زدایی نامیدند (زاهدی مازندرانی، 1375، 1379)

جا در جوامع بشری مورد توجه قرار گرفته است که یکی از

ی ادیان یکتاپرستی بوده است. بشر از آغاز نظام مالکیت

خصوصی و نظام قشربندی و جداسازی اجتماعی (در بیش از 4 هزار سال پیش) تا اکنون، نه

تنها نتوانسته است فقر را محو کند، بل که با توجه به رشد جمعیت حتا توان جلوگیری از

افزایش آن را نیز نداشته است. آخر قرن هجدهم بود که به موضوع فقر و محرومیت و

. این توجه در نیمه‌ی دوم قرن بیستم با تشکیل همایش‌های بین-

المللی گسترش بیشتری پیدا کرد (زاهدی مازندرانی، 1375).

ی انسانی سال 1994 مطلق و فقر روستایی در کشورهای منتخب جهان نشان می‌دهد که حدود 50 درصد از تھی ی آسیای جنوبی متمرکز یی از جمعیت تنگ‌دست نیز ساکن روستاها اند (ی مطالعاتی فقر مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی ، 1377).

(1376) ی فقر روستایی را از یک دیدگاه نظام‌گر بررسی می‌کند، و آن را نتیجه عوامل متعددی می‌وی می‌گوید که به‌طور کلی فقر روستایی ناشی از ناتوانی مدیریت و ضعف سیاسی روستاییان، پراکندگی جغرافیایی روستا و محدودیت دسترسی آن امکانات، کم‌بود سرمایه و امکانات زیربنایی، مهاجرت و رکود جمعیت فعال روستایی، بهره‌وری پایین سیستم تولید در روستاها، و از همه مهم گیری سیاست یی به برخی از اقتصاددانان توسعه مانند اموانو و همکاران (1995) بر این عقیده اند که پیش . در کشور ما نیز همانند دیگر کشورهای در حال

توسعه، که از دهه 1350 این راه‌بردها را تجربه کرده بود، به‌ویژه با راه های سیاست تعدیل، این معضل () بیش از پیش خود را نمایان ساخت (های بازرگانی، 1376). فقر تاکنون مشکلات سیاسی و چالش‌های اخلاقی جدی‌یی برای جوامع مختلف ایجاد نموده است. مقایسه‌ی حجم و شدت فقر می ی مستقیمی از پیش‌رفت اقتصادی در افزایش استاندارد زندگی تھی‌دستان باشد، و نشان دهد که چه تغییرات متغیرهای کلان اقتصادی از جمله سیاست‌های مالی بر تھی‌دستان اثر می‌گذارد (1381).

با تمام پیچیدگی ها و تعریف‌های گوناگون از فقر، نکته‌یی که در تقریبا همه مشترک است، این است که به‌طور ویژه روستاییان و بخش‌های روستایی در بیش ها بیش از مناطق شهری و شهرنشینان به فقر (شوشتریان، 1386). اخیرا کاهش فقر به یکی از مباحث مهم در متون توسعه تبدیل شده است. با این حال، های مبارزه با فقر همان اندازه که به کارآیی سیاست‌گذاری و شیوه‌ی اجرای برنامه نیاز

دارد، به شناخت ابعاد مختلف پدیده‌ی فقر و دلایل و پی‌آمدهایش نیز نیاز دارد. این ترتیب بررسی و آگاهی از وضعیت فقر در یک جامعه اولین گام در راه برنامه‌ریزی برای مبارزه با فقر و محرومیت است (1384؛ عرب مازار و حسینی 1383). با این حال مطالعات و بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که سیاست‌های کاهش فقر یی بردی و پایدار، در طول برنامه یی به کار گرفته نشده است (حسینی همکاران، 1383).

انداز بیست ساله‌ی جمهوری اسلامی ایران ویژگی‌های مختلف ایران در افق 1404 هجری خورشیدی مطرح شده است. بخشی از این ویژگی است از ایرانی برخوردار از سلامت، رفاه، امنیت غذایی، تامین اجتماعی، فرصت برابر، توزیع مناسب (خدادکاشی و حیدری، 1388).

هایی برای بهبود زندگی گروه‌های کم درآمد شده است.

84 ی ایجاد امنیت غذا و تغذیه، دولت موظف به تشکیل شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، تخصیص منابع برای یارانه‌ی مواد غذایی، تهیه ایمنی غذا و کاهش ضایعات مواد غذایی شده است. 90 هایی برای دسترسی ی مردم به خدمات بهداشتی و درمانی تاکید دارد. 95 به استقرار عدالت، کاهش فقر و محرومیت و توانمندسازی فقیرها از راه تخصیص کارآمد و هدفمند منابع تامین اجتماعی و تدوین برنامه زدایی تاکید دارد (خدادکاشی و حیدری، 1388). جا که سیاست‌گذاری و تدوین برنامه زدایی بی توجه به نقشه فقر امکان‌پذیر نیست، لازم است که یک برنامه زدایی مبتنی بر اطلاعات کافی از راه مطالعه های دولتی برای اندازه گیری فقر تدوین شود.

توسعه یافته مانند استان کهگیلویه و بویراحمد اهمیت دو چندان دارد. بر اساس اعلام مرکز آمار ایران 49 درصد جمعیت استان کهگیلویه و بویراحمد در مناطق روستایی است (ریزی استان 1388). جا که استان

کهگیلویه و بویراحمد از استان دست کشور است و کاهش فقر و افزایش

ریزان برای توسعه‌ی استان است، نیاز به بررسی فقر

ی مطالعاتی که در رابطه با فقر صورت می

گیرد، لزوم استفاده از یک خط فقر وجود دارد. تعیین خط فقر که اولین گام در مطالعات

مربوط به فقر است، شاید از پرمناقشه‌ترین مباحث در اقتصاد رفاه باشد. خط فقر هزینه‌هایی

است که یک فرد در یک زمان و مکان معین برای دسترسی به یک سطح کم‌ترین رفاه

متحمل می . افرادی که به این سطح رفاهی دسترسی ندارند، تنگ‌دست دانسته می

(شوشتریان، 1386). گیری این آستانه چه‌گونه باید اقدام کرد؟ این که نیازهای اولیه

و اساسی انسان گونه تعریف شود، عاملی است که باعث گردیده است خط

متفاوت و در نتیجه نرخ . بنابراین، به‌نظر می‌رسد شیوه

ی کم‌ترین نیازهای اساسی و تبدیل آن به یک واحد عینی مالی، می

مهمی در رابطه با اندازه‌گیری فقر و تقسیم نمونه

غیرتنگ

در ایران، پژوهش‌گران بسیاری سعی در . شاید اولین مطالعه

شده در زمینه ی خط فقر در ایران توسط عظیمی در سال 1351

(1378 ، شوشتریان (1386)، شیروانیان و اسماعیلی (1388)، و خدادکاشی و حیدری

(1388) از دیگر افرادی اند که در این زمینه می . (1375) نیز به بررسی

تأثیر برخی از متغیرهای عمده‌ی سیاست اجتماعی بر توزیع درآمد در ایران در فاصله

1350 1373 . در این مطالعه برای معیارهای رفاه اجتماعی از دو

معیار ضریب جینی و چهار دهک پایین درآمدی استفاده شد. ریب جینی با استفاده از آمار

-هزینه‌ی خانوار با دو روش محاسبه گردید. برای بررسی اثر متغیرهای سیاست اجتماعی

بر توزیع درآمد دوازده الگوی خطی برآورد شد. بر اساس نتایج این مطالعه، برای بهبود

وضعیت نابرابری درآمد و افزایش سهم چهار دهک پایین درآمدی در مناطق روستایی باید

های جاری بهداشت و عمران روستاها و نیز بودجه‌ی عمرانی روستاها در بودجه کل کشور افزایش یابد. (1379) با یک نگرشی کلان اقتصادی به فقر و شناسایی گیری شدت تاثیرگذاری هر یک از این عوامل بر فقر در ایران های کشور نیز در قالب چهار گروه از عوامل فردی و جمعیتی، سرمایه‌های انسانی، سرمایه‌های مادی، و موقعیت اقتصادی اجتماعی حاکم بر های کشور در نظر گرفته شد. ی فقر در جای متغیر وابسته نیز از سه FGT استفاده گردید. بر طبق یافته‌های این تحقیق مشخص گردید که رشد اقتصادی و افزایش اشتغال می‌تواند باعث کاهش فقر شود. سیاست افزایش دست نسبت به سیاست افزایش مخارج دولت نیز منجر به کاهش بیشتر فقر می . نتایج مدل که به روش 2SLS نشان داد که در مجموع نرخ رشد جمعیت، ضریب باروری، ی خانوار، وضعیت شهرنشینی، اندازه‌ی سرمایه‌گذاری خانوار و دولت در امور آموزشی و بهداشتی، رشد اقتصادی، تورم، روند صنعتی شدن و وضعیت دست‌مزدها و توزیع درآمد و ثروت در کشور از عوامل موثر بر شدت و گستردگی حجم فقر در کشور است.

حسینی (1383) FGT

روستایی با توجه به شغل سرپرست خانوار و منطقه‌ی جغرافیایی محل سکونت پرداختند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که علاوه بر خانوارهای دارای سرپرست بی‌کار و ازکارافتاده که ترین وضعیت رفاهی به سر می‌برند، شدت فقر در خانوارهایی هم که سرپرست آن- ها به کشاورزی اشتغال دارد بیش از دیگر خانوارهای جامعه‌ی روستایی است، ضمن آن‌که ساکنان منطقه‌ی شرقی کشور بیش از دیگر مناطق از مشکل فقر رنج می . بدین ترتیب 44 درصد از خانوارهای روستایی در ایران در سال 1379 زیر خط فقر قرار داشتند. همان گونه که احتمال می‌رفت، بیش‌ترین درصد تهی‌دستان در گروه ازکارافتادگان و بی‌کاران جای داشت؛ در این گروه 70 درصد خانوارها زیر خط فقر قرار گرفته بودند. رییس دانا (1379) نیز فقر را نارسایی در تامین نیازهای اجتماعی می . فقر اگرچه پدیده‌ی اقتصادی

دانسته می‌شود، ابعاد مختلفی دارد. به همین دلیل ممکن است حتی کامل‌ترین شاخص نواقص اساسی داشته باشد. رییس (1379) ابتدا به نارسایی کلی شاخص گیری فقر انتقاد کرد، و سپس به بررسی دیدگاه گرا و ساختاری پویا پیرامون مساله . در ادامه نیز بر اساس پاره‌یی از انتقادهای مطرح شده و با استناد به نتایج مطالعات . بر اساس نتایج این بررسی 45-50

خانوارهای ایرانی در زیر . نتایج این مطالعه نشان ی کاهش درآمد واقعی، افزایش شکاف درآمدی، ناعادلانه‌تر شدن توزیع درآمد و سطح برخورداری از امکانات و خدمات اجتماعی است.

(2002) ضمن پی‌گیری تغییرات در فقر، رفاه و مصرف خانوارهای مصر، ین تغییرات را در دوره 1997-1999 بررسی کردند. نتایج این مطالعه نشان داد که دو سوم از افراد تنگ‌دست سطح مصرف زیر خط فقر دارند و تقریباً نیمی از آن در هر دو دوره زیر خط فقر بودند. های موثر بر فقر نیز شامل سطح سواد، شمار اعضای خانوار، ارزش دارایی، شمه . بیگستن و همکاران (2002) تاثیرهای رشد اقتصادی را بر وضعیت فقر در اتیوپی ارزیابی کردند. در این تحقیق از های حاصل از نظرسنجی خانوارها در سال 1994 1995 1997 .

متغیرهای اقتصادی و جمعیتی بر تغییرات مخارج خانوارها ارزیابی شد. برای پی‌گیری تغییرات فقر از معیار FGT . بر اساس تحلیل‌های صورت گرفته مشخص شد که متغیرهایی

ی زمین تحت مالکیت، آموزش، نوع محصولات کشت شده و شغل)
(ترین عوامل تعیین کننده در فقر . نیز مشخص شد که در مناطق روستایی خانوارهایی که محصولات صادراتی جدید تولید می‌کنند، وضعیت بهتری دارند. افزون بر این، نتایج نشان داد که سطح تحصیلات در بهبود رفاه خانوارهای شهری نقش مراتب بیش‌تری نسبت به خانوارهای روستایی ایفا می‌کند.

با استناد به پی‌ها پیرامون فقر و نتایج پژوهش‌های گذشته که در بالا به آن اشاره شد، در این پژوهش ابتدا با استفاده از داده - هزینه 1388 ی انرژی دریافتی غذایی برای هر فرد خط فقر غذایی تعیین شد. سپس خط فقر غیر غذایی و خط فقر کل برای مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد تعیین شد. شکاف و شدت فقر غذایی و کل محاسبه گردید، و رابطه متغیرهای مختلف با فقر بررسی

روش تحقیق

در محاسبات مربوط به فقر باید از یک شاخص استاندارد زندگی استفاده نمود و معیارها و بر اساس آن محاسبه کرد. این شاخص‌ها می‌توان به هزینه ناخالص، هزینه‌های خالص، درآمد ناخالص، درآمد خالص و یا مصرف یک سبد خاص از کالاها اشاره کرد. با توجه به شرایط اجتماعی و این مساله که اغلب در مورد درآمدها کم‌گویی وجود دارد، می‌توان گفت که استفاده از مخارج کل خانوار می‌تواند نتایج منطقی . بررسی حاضر از خط فقر مطلق استفاده . های متفاوتی (شوشتریان، 1386). طور معمول، خط فقر کل از مجموع خط فقر غذایی و خط فقر غیر غذایی محاسبه می . خط فقر غذایی دو روش عمده وجود دارد:

- (1) : در این روش، هزینه‌ی نیازهای اساسی غذایی محاسبه می .
- (2) بر اساس انرژی غذایی لازم: خط فقر را می‌توان بر اساس انرژی غذایی لازم از سه راه

- با استفاده از هزینه‌ی که نیازهای غذایی اساسی را می .
- با استفاده از مخارجی که نیازهای کالری را پوشش می .
- بر اساس ارتباط کالری - .

حاضر برای تعیین خط فقر غذایی روش تامین انرژی غذایی

است که در بسیاری به کار رفته (گریور و توربک 1986 آناند و هریس 1994 اسرا و فرانسیسکو 2001 اوکورات و همکاران 2002 2004).

برای استخراج خط فقر غذایی به روش FEI ی اول هزینه

V_j (1) به دست می‌آید.

$$V_j = \sum_i D_{ij} P_{ij} \quad (1)$$

که در این رابطه، V_j D_{ij} j

P_{ij} ارزش ریالی غذای i ام است که توسط خانوار j خریداری

می

H_j برای جایگزینی اندازه

می بدین منظور از معادله‌های پیشنهاد شده توسط دکرون و کریشنان (1998)

اختصاص معادلی متناسب با جنس و سن اعضای خانوار استفاده می . سپس از راه تقسیم

j

(2) به دست می‌آید:

X_j j

$$X_i = \frac{V_j}{H_j} \quad (2)$$

ی سوم معادل کالری استفاده شده برای انواع مختلف غذاهای مورد استفاده توسط

هر فرد بالغ خانوار، با استفاده از جدول ارزش تغذیه‌یی محاسبه می .

پذیرتری که می ی میان کالری دریافت شده از غذاهای مصرفی

ها کاربرد داشته باشد، استفاده از رگرسیون ناپارامتری است، در

این روش برای برآورد خط فقر، نیازی به آزمون فرض در رابطه با پارامترهای تخمینی نیست،

ی مورد انتظار متغیر وابسته، که مخارج انجام شده است، گویای خط فقر غذایی

ی چهارم، برآورد جزء غیرغذایی خط فقر است.

فقر غیر غذایی محاسبه‌ی نسبت مخارج غذایی به کل مخارج خانوارها و تعمیم این نسبت به خط فقر غذایی و خط فقر کل است (داکلاس و ارار، 2005). در مطالعات کاربردی روش متفاوتی فقر غیر غذایی استفاده شد. این روش :

1- هزینه یی برای افرادی که کل مخارجشان برابر خط فقر غذایی

2- هزینه یی برای افرادی که کل مخارج غذایی

غذایی

3- اضافه کردن خط فقر به مخارج غیرخوراکی برای افرادی که کل مخارجشان برابر با خط غذایی

که معمول‌ترین روش است، و در این مطالعه نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. مخارج غیر غذایی افرادی در نظر گرفته می‌شود که کل مخارجشان برابر با خط فقر غذایی

گیری مقدار فقر : با تعیین خط فقر، می

گیری متفاوتی برای فقر وجود دارد. در این مطالعه از متداول‌ترین و پرکاربردترین آن

یعنی مجموعه FGT استفاده می‌شود که اولین بار توسط فوستر و همکاران (1984) معرفی شده و (3) تعریف می (شوشتریان، 1386).

$$FGT = p(\alpha) = 1/n \sum_{i=1}^q [(Z - Y_i)/Z]^\alpha \quad (3)$$

n تعداد کل افراد جامعه، Z

Y_i

واقع فوستر و همکاران (1984) صورت گروهی از شاخص‌ها تعمیم می‌دهند که دارای پارامتر α

1 بودن شاخص شکاف فقر، و اگر 2 باشد شدید بودن فقر را نشان می

توصیفی و استنباطی داده

ی آمار توصیفی، از شاخص‌های مرکزی و پراکندگی SPSS/17 ارزیابی شد.

(درصد، درصد تجمعی، میانگین، انحراف معیار و رسم جدول فراوانی) آزمودنی‌ها از نظر ویژگی‌های مختلف و توصیف جامعه دید. آمار استنباطی، بررسی رابطه‌ی میان متغیرها و آزمون فرضیه‌ها و بررسی پرسش‌های تحقیق . در این بخش از آزمون تی استفاده گردید.

های روستایی استان کهگیلویه بویراحمد بود. های موجود با تکمیل زینه و درآمد خانوارها در سطح استان در سال 1388 . برای تعیین

403 گیری پاتن برگزیده شد.

گیری خوشه‌یی چند مرحله‌یی (1)

برگزیده شد.

(1). فرآیند نمونه‌گیری خوشه‌یی چند مرحله‌یی

-	136		
8	162	*	بویر احمد *
12	240	مرکزی *	
4	92	*	
-	75	کگیان	*
3	38	مرکزی *	
-	122		*
5	110	مرکزی *	
32	1608	16	

نتایج و بحث

شاخص استاندارد زندگی برای تحلیل فقر در این پژوهش مخارج مصرفی خانوارهای روستایی بود. خطوط فقر محاسبه شده بر اساس شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی مناطق روستایی تعدیل شد، و خط فقر غذایی، غیر غذایی و کل ماهانه برای یک فرد بالغ در سال 1388، به ترتیب 337203 195577 532780 ریال به دست آمد.

FGT برای مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد محاسبه گردید.

بر این اساس مطابق جدول (2) 1388 فقر کل و فقر غذایی به ترتیب 32/3 31/3 شکاف و شدت فقر کل به ترتیب 8/6 3/6 %، و شکاف و شدت فقر غذایی مورد بررسی به ترتیب 9/6 4 .

(2). های فقر در مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد

	شکاف فقر		
4	9/6	31/3	فقر غذایی
3/6	8/6	32/3	فقر کل

: یافته‌های تحقیق

برای تحلیل آمارهای توصیفی خانوارهای نمونه ویژگی -اجتماعی آن ویژگی‌های سنی و جنسی خانوار و سرانجام ویژگی‌های سرپرست خانوار با تقسیم دست و غیر تنگ‌دست مورد بررسی قرار می‌گیرد .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

بررسی ویژگی
رتال جامع علوم انسانی

شخصی داشتند، اما

3 نشان می‌دهد که 94 %

دست اتومبیل شخصی داشتند. 10/7

هیچ‌کدام تراکتور نداشته . 27

دست موتورسیکلت و ت 2/3 ها رایانه داشتند. بیش
 ترتیب با 81/5 67/7 56 97/7 کشی آب، حمام، آشپزخانه و برق
 داشتند، که نشان دهنده فعالیت دولت در ایجاد زیرساخت‌ها و نیازهای ضروری روستاییان
 . این ارقام برای خانوارهای غیر تنگ‌دست نیز به ترتیب 96 78/3 78/8 98/2 .
 موارد خانوارهای غیر تنگ‌دست از امکانات بیش
 25 .
 خانوارهای غیر تنگ‌دست اتومبیل شخصی و 5/9 درصد نیز رایانه داشتند. 3
 نشان می‌دهد که خانوارهای غیر تنگ
 های مالکیت تراکتور، رایانه، لوله‌کشی
 کشی گاز، حمام

(3). وضعیت متغیرهای اقتصادی خانوارهای تنگ در مناطق روستایی استان

کهگیلویه و بویراحمد

ویژگی مطالعه شده	غیر تنگ	تنگ
تراکتور	94	86/4
اتومبیل شخصی	0	2/6
موتورسیکلت	27	25
رایانه	10/7	10/6
لوله کشی آب	2/3	5/9
لوله کشی گاز	81/5	96
	27/7	39/6
	56	78/3
	67/7	78/7
	97/7	98/2

: یافته‌های تحقیق

4 برخی ویژگی

نوارها را نشان می

89/7 91/5% و در خانوارهای غیرتنگ

دیگر میان غیرتنگ بیش

ترتیه 50

19/2 17/7 9/2 3% بی سواد، ابتدایی، زیردیپلم، دیپلم و دانشگاهی است. این درصد برای

سرپرستان خانوارهای غیر تنگ ترتیب 33/3 30/4 15/15 8 5/5

طور که در جدول 4 نشان داده شده است نیمی از سرپرستان خانوارهای تنگ

بی این می تواند دلیلی برای پایین بودن درآمد و فقر این خانوارها باشد، ضمن

این که سرپرستان خانوارهای غیر تنگ دست در سطح دیپلم و تحصیلات عالی درصد بالاتری

(4). وضعیت برخی ویژگی در مناطق روستایی استان

کهگیلویه و بویراحمد ()

غیر تنگ	تنگ	ویژگی
89/7	91/5	جنسیت
10/25	7/6	
33/3	50	تحصیلات
30/4	19/2	
15	17/7	
15/8	9/2	
5/5	3	
82	107	استفاده از خدمات درمانی روستا
51/5	67	استفاده از خدمات آموزشی روستا
87/7	114	

: یافته های تحقیق

بررسی وضعیت فقر در مناطق روستایی ... 193

5 وضعیت می . اطلاعات این می دریافت که میان غیرتنگ
 دست، بیشترین فراوانی 7 6 5 4 میان
 غیرتنگ 5 4 3 2 این .
 که اندازه بیشتر از خانوارهای غیر)

در ستون یعنی درصد در کل تعداد 403 نمونه و منظور از ردیف درصد در جمع تعداد کل هر ردیف است، مثلا اندازه‌ی خانوار یک نفره، تعداد کل 7 نفر و درصد تعداد تهی‌دستان میان 7 .

(5). مقایسه‌ی فراوانی اندازه دست و غیر تنگ

خانوارهای غیر تنگ						
		در ردیف				
در ردیف		در ردیف				
85/7	1/5	6	14/3	0/2	1	1
97/4	9/2	37	2/6	2.	1	2
88/7	15/7	63	11/3	2	8	3
77/9	24/5	67	22/1	4/7	19	4
66/2	11/7	47	33/8	6	24	5
49/2	7/2	29	50/8	7/5	30	6
35/3	3	12	64/7	5/5	22	7
29/2	1/7	7	70/8	4/2	17	8
14/3	0/2	1	4/7	1/5	6	9
66/7	0/5	2	33/3	0/2	1	10
0	0	0	100	0/2	1	11
0	0	0	100	0/2	1	12

: یافته‌های تحقیق

متغیرهای نسبت

دانشگاهی	6	غیرتنگ	تفکیک
		غیرتنگ	
که		این .	ی خانوار کم 0/5 بیشترین فراوانی
			بیش مطالعه، کم نیمی
میانی که این		که می	
		این .	0/5 می گیرد بیشترین فراوانی
که بیشترین		این .	غیرتنگ دیده می
		حالی	
بدین .			فراوانی
ی این		که	50 که بیش
		غیرتنگ	
		یکسان	
		میان	خانوارهایی که بیش
تحصیلات		اعضایشان	کم غیر
		این .	دانشگاهی
ویژه تحصیلات دانشگاهی		بررسی	میان
		که وضعیت تحصیلات	غیرتنگ کمی
بیشتری		می	تحصیلات دانشگاهی
		می گیرند که	

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

(6). مقایسه

دارای تحصیلات دانشگاهی به اندازه دست و غیر تنگ

0/75 - 1		0/5 - 0/75		0/25 - 0/5		0 - 0/25		ویژگی مطالعه شده	
0	0	1/5	2	24/7	32	73/8	96		نسبت وابستگی
0	0	10/3	28	44/3	121	45/4	124	غیر	
9/2	12	40/8	53	40	52	10	13		غیر
13/6	37	44/3	121	35/5	97	6/6	18		
60/7	79	32/3	42	6/2	8	0/8	1		غیر
62/7	171	25/2	69	5/1	14	7	19		
0/8	1	2/3	3	13/8	18	83/1	108		تحصیلات دانشگاهی به
0/3	1	2/6	7	9/9	27	87/2	238	غیر	

: یافته‌های تحقیق

7 مقایسه . غیر تنگ سنی
 این می که سنی
 بیشترین فراوانی مربوط خانوارهایی که سنی
 ویژه 50 60 . این مطالعه سنی
 بیشترین فراوانی سنی 30 60 ویژه 50 60
 دیده می .

(7). مقایسه های مختلف سنی سرپرست در خانوارهای تنگدست و غیر

خانوارهای غیر ت						گروه سنی
در ردیف			در ردیف			
0	0	0	0	0	0	زیر 20
66/7	1/5	4	33/3	1/5	2	20-25
55/9	7	19	44/1	11/5	15	25-30
62/5	14/7	40	37/5	18/5	24	30-35
70/2	12/1	33	29/8	10/8	14	35-40
62/2	10/3	28	37/8	13/1	17	40-45
76/1	12/7	35	23/9	8/5	11	45-50
67/8	21/6	59	32/2	21/5	28	50-60
80	14/6	40	20	7/7	10	60-70
62/5	5/5	15	35/5	6/9	9	70-80

: یافته‌های تحقیق

سرمایه‌ی اجتماعی با طرح ده پرسش از سرپرستان خانوار ارزیابی گردید. این پرسش نظرخواهی از آنان در مورد مسایلی مانند اعتماد، اتحاد، ارتباط، اختلاف و نزاع، همکاری با ادارات دولتی، مشارکت در کارهای اجتماعی و طرح‌ها، عضویت در تعاونی و خوشحالی از تعلق به روستای خود بود و آنان با سه گزینه موافق ام، بی .
 ی رفاه اجتماعی نیز با استفاده از هشت پرسش طیف لیکرتی از جمله رضایتمندی از وضعیت زندگی، سلامتی، پیشرفت در زندگی، امنیت موقعیت اجتماعی، شادی و خوشی در زندگی، ارتباط و معاشرت با دیگران، و امید به آینده‌ی بهتر با پنج گزینه‌ی خیلی کم، کم، زیاد و خیلی زیاد ارزیابی شد. متغیرهای رفاه اجتماعی و سرمایه‌ی اجتماعی خانوارها با استفاده از میانگین و انحراف معیار به چهار گروه پایین، نسبتا پایین، نسبتا بالا و بالا تقسیم-

8 بندی گردید. فراوانی و درصد خانوارهای تنگ‌دست و غیر تنگ

ایچ نشان می‌دهد که رفاه اجتماعی در رده‌های مختلف میان خانوارهای تنگ خانوارهای دارا فراوانی و درصد بالاتری دارد، و به نظر می‌رسد که تفاوت معنی‌داری میان تهی‌دستان و غیر تهی . در مورد سرمایه‌ی اجتماعی وضعیت به گونه دیگری است. های مختلف تقسیم ی سرمایه‌ی اجتماعی در میان دست کم‌تر از خانوارهای غیر تنگ

(8). مقایسه‌ی ویژگی دست و غیر تنگ

اجتماعی

				نسبتا پایین		پایین		ویژگی مطالعه شده	
12/3	16	30	39	34/6	45	23/1	30		
19/1	52	34/4	94	34/4	94	12/1	33	غیر	رفاه اجتماعی
19/3	25	42/3	55	23/8	31	14/6	19		سرمایه اجتماعی
13/2	36	36/6	100	24/9	68	25/3	69	غیر	غیر اجتماعی

: یافته‌های تحقیق

t میانگین متغیرهای مختلف در خانوارهای تنگ‌دست و غیر مقایسه شده است. یافته‌ها بیانگر نبود تفاوت معنی‌دار میان دو گروه تنگ غیر دست در ویژگی دست و غیر -

ر تعیین‌کننده‌های سنی جنسیتی ()

ی خانوار تفاوت معنی

در دیگر موارد تفاوت معنی داری میان دو گروه تنگ دست و غیر دست دیده نشد
(9). میان دیگر در دیگر متغیرها هر دو گروه وضعیت مشابهی دارند.

(9). مقایسه‌ی میانگین عوامل و ویژگی‌های فردی سرپرستان و تعیین کننده

سنی و جنسیتی خانوارهای فقیر و غیر فقیر

ویژگی	میانگین	t	سطح معنی
جنسیت سرپرست	0/90	0/294	0/559
	غیر تنگ 0/91		
	46	0/217	0/946
	غیر تنگ 45		
تحصیلات سرپرست	1/95	2/65	/228
	غیر تنگ 2/3		
	0/91	0/10	0/14
	غیر تنگ 0/87		
	5/87	9/11	/895
	غیر تنگ 4/17		
	2/48	1/98	/858
	غیر تنگ 2/65		
	1/26	5/98	/000
	غیر تنگ 1/65		
نسبت افراد دارای تحصیلات دانشگاهی به اندازه	1/19	/513	/412
	غیر 1/16		
	4/66	1/05	/006
	غیر تنگ 3/3		

یافته‌های تحقیق

10 مقایسه میان متغیرهای نهادی و اجتماعی خانوارها را نشان می . اطلاعات این

ی تفاوت معنی دست و غیر

درمانی و تسهیلات است. در دیگر موارد تفاوت معنی داری میان دو گروه تنگ دست و غیر- دست دیده نمی . نتایج نشان دهنده تفاوت معنی غیر دست در تعیین کننده های رفاه اجتماعی و سرمایه اجتماعی نیز هست.

(10). مقایسه‌ی میانگین عوامل نهادی و اجتماعی خانوارهای فقیر و غیرفقیر

ویژگی مطالعه شده	میانگین	t	سطح معنی
عضویت در تعاونی	0/49	1/14	/241
	0/55		
استفاده از خدمات آموزشی	0/52	1/08	0/538
	0/46		
استفاده از خدمات درمانی	0/83	3/00	0/000
	0/93		
استفاده از کمک حمایتی	0/03	0/42	0/40
	0/04		
استفاده از تسهیلات	0/06	2/01	0/000
	0/13		
رفاه اجتماعی	3/2	1/15	0/011
	3/1		
سرمایه اجتماعی	2/41	2/01	0/000
	2/44		

: یافته‌های تحقیق

11 متغیرهای اقتصادی خانوارها را نشان می . یافته‌ها بیان گر تفاوت معنی دست و غیر- دست در تعیین کننده های اقتصادی از جمله مالکیت خانه، تراکتور، کشتی، گاز لوله کشی، حمام و آشپزخانه است، و در دیگر موارد تفاوت معنی داری میان دست و غیر دست دیده نمی . به بیان دیگر در دیگر تعیین کننده اقتصادی خانوار این دو گروه وضعیت مشابهی دارند.

(11). مقایسه‌ی میانگین عوامل اقتصادی خانوارهای فقیر و غیر فقیر

ویژگی مطالعه شده	میانگین	t	سطح معنی
	2/24	0/66	0/282
	2/19		
کشی	0/82	4/76	0/000
	0/96		
کشی	0/28	2/28	0/000
	0/4		
	0/99	0/70	0/722
	0/98		
	0/57	4/62	0/000
	0/78		
	2/47	2/04	0/497
	2/65		
مالکیت تراکتور	0/0	1/84	0/000
	0/03		
	0/68	2/30	0/000
	0/79		
موتورسیکلت	0/11	0/07	0/890
	0/11		
	0/31	0/55	0/286
	0/29		
مالکیت رایانه	0/05	0/06	0/910
	0/05		
مالکیت خودرو	0/27	0/48	0/350
	0/25		
مالکیت خانه	1/16	1/46	0/009
	1/3		
مالکیت زمین	0/53	0/55	0/34
	0/56		

: یافته‌های تحقیق

نتیجه گیری و پیشنهادها

فقر، با گذاشتن مخارج مصرفی خانوارهای روستایی در جای شاخص استاندارد زندگی، تحلیل گردید. خطوط فقر محاسبه شده بر اساس شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی مناطق روستایی تعدیل شد، و خط فقر غذایی، غیر غذایی و کل ماهانه برای یک فرد بالغ در سال 1388 ترتیب 337203 195577 532780 ریال به دست آمد.

FGT برای مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد محاسبه گردید. بر این اساس در سال 1388 فقر کل و فقر غذایی به ترتیب 32/3 31/3 .
چونین، شکاف و شدت فقر کل به ترتیب 8/6 3/6 درصد، شکاف و شدت فقر غذایی در فقر کل به ترتیب 9/6 4 . نتایج توصیفی نشان داد که مالکیت دارایی -
هایی مانند تراکتور، رایانه، و لوله کشی گاز که می بی از ثروت خانوار باشد، و نیز

پایین تر از خانوارهای غیر تنگ . یافته های تحقیق نشان داد که تفاوت معنی داری میان دست و غیر دست در تعیین کننده خدمات درمانی و تسهیلات، مالکان تراکتور، خانه، کشتی، گاز لوله کشی، حمام و ی خانوار، رفاه و سرمایه ی اجتماعی . حدود یک سوم افراد در سطح مناطق روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد زیر خط فقر قرار داشتند، و شکاف فقر () نتایج در دو (توزیع درآمد میان افراد تنگ) 3/6 . نتایج در دو ی خط فقر و عوامل موثر با نتایج مطالعات شوشتریان (1386) (1379) و بیگستن و همکاران (2002) . توجه به نتایج این بررسی پیشنهاد می گردد که زمینه ی اشتغال در مناطق روستایی فراهم گردد، به گونه یی که باعث افزایش تعداد افراد دارای دولت نیز از راه آموزش و ایجاد تسهیلات زیربنایی مانند خدمات

آموزشی و بهداشتی، و دسترسی بیشتر به منابع اعتباری می‌تواند به کاهش فقر در مناطق روستایی استان‌های محروم کشور کمک نماید.

(1376). ی روستایی، اولویت بخشی به فقرا. : ازکیا، انتشارات
223.

(1379). : ی موردی ایران. پایان ی دوره دکترای
تخصصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات.

(1379). بررسی اقتصادی فقر روستایی و عوامل موثر بر آن در ایران.
پایان ی کارشناسی ارشد دانشکده‌ی کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

(1384). بررسی وضعیت فقر در مناطق شهری و روستایی
ایران. اقتصاد کشاورزی و توسعه، 49: 57-84

خداداد کاشی، ف. و حیدری، خ. (1388). گیری شاخص
تغذیه‌ی خانوارهای ایرانی. (3): 205-231

مازندرانی، م. (1375). فقر روستایی و راه
(ویژه نامه‌ی امنیت غذایی) 2: 189-206.

کهگیلویه و بویراحمد، (1388).

ریزی استانداری کهگیلویه و بویراحمد.

شوشتریان، آ. (1386). بررسی نهادهای تعیین کننده‌ی فقر روستایی با تاکید بر تعاونی
روستایی زنان در استان فارس. اقتصاد کشاورزی، 3: 250-270.

(1378). کاهش فقر: کارآیی و برابری در ایران. پایان ی دکترای، دانشکده

(1375). بررسی تاثیر برخی از متغیرهای عمده‌ی سیاست اجتماعی بر توزیع

درآمد در ایران. پایان ی کارشناسی ارشد، دانشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی دا

. و حسینی (1383).

مختلف شغلی خانوارهای ایرانی. اقتصاد کشاورزی و توسعه، 12(45): 113-117.

(1381). اندازه گیری در ایران. بازرگانی،

27-57:(24)6

ی مطالعاتی فقر مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی. (1377).

. تهران انتشارات وزارت جهاد کشاورزی.

Ahmed, F. (2004). Practices of Poverty Measurement and Poverty Profile of Bangladesh. Asian Development Bank, ERD Working Paper, (54): 1-36.

Anand, S. and Harris, C. (1994). Issues in the measurement of under nutrition. In Osmanied, Nutrition and poverty. Oxford University Press.

Asra, A. and Santos-Francisco, V. (2001). Poverty Line: Eight Countries. Experiences and the Issue of Specificity and Consistency, delivered at the Asia and Pacific Forum on Poverty: Reforming Policies and Institutions for Poverty Reduction. Asian Development Bank, Manila.

Bigston, A., Kebede, B., Shimeles, A. and Tadesse, M. (2002). Growth and poverty reduction in Ethiopia: Evidence from household panel surveys. Department of Economics, Goteborg university, Working paper in Economics, (65): 87-106.

Dercon, S. and Krishnan, P. (1998). Changes in poverty in rural Ethiopia 1989-1995: Measurement, robustness tests and decomposition. Working Paper Series, 98:7, Centre for the Study of African Economies (CSAE), Oxford University.

Duclos, J.Y. and Araar, A. (2005). Poverty and equity: measurement, policy and estimation with DAD. Department economique, Universite Laval, Quebec, Canada.

Emwanu, T., Kanyerezi Bwoogi, J. and Muwonge, J. (1995). Data collection problems in measuring poverty levels, Statistics Department, Ministry of Finance and Planning, Uganda. World Bank Institute (2005). Poverty Manual

Foster, J.E., Greer, J. and Thorbecke, E. (1984). A class of decomposable poverty measures. *Econometrica*, (52): 761-776.

Greer, J. and Thorbecke, E. (1986). A methodology for measuring food poverty applied to Kenya. *Journal of Development Economics*, (24): 59-74.

Haddad, L. and Ahmed, A.U. (2002). Avoiding chronic and transitory poverty: Evidence from Egypt, 1997-99", FCND Discussion Paper, 133.

Okurut, F.N., Odwee, J. J. A.O, and Adebua, A. (2002). Determinants of regional poverty in Uganda, African Economic Research Consortium (AERC). Research Paper, 122: 1-33.

